

Regeringens proposition

2000/01:5

Personlig assistans till personer över 65 år

Prop.
2000/01:5

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 september 2000.

Lena Hjelm-Wallén

Ingela Thalén
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att funktionshindrade personer som före fyllda 65 år har haft personlig assistans och assistansersättning skall få behålla assistansen och ersättningen även efter att han eller hon har fyllt 65 år. Assistansens och ersättningens omfattning får inte utökas efter 65-årsdagen. Förslaget innebär ändringar i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS).

I propositionen föreslås också att provisoriska beslut om ersättning enligt LASS som är gynnande skall få fattas av tjänsteman inom försäkringskassan om socialförsäkringsnämnden gett tjänstemannen sådan delegation.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning	6
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Bakgrund.....	8
5	Förändringar i assistansreformen.....	9
5.1	Personlig assistans efter 65 år	9
5.2	Övergångsbestämmelser.....	11
5.3	Tak för insatsens omfattning	12
5.4	Omprövning av assistansersättning.....	13
5.5	Provisoriska beslut	14
6	Ekonomiska konsekvenser.....	15
7	Författningskommentar.....	16
7.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	16
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning	17
Bilaga 1	Utdrag ur betänkandet Bemötande av äldre, trygghet, självständighet och värdighet. SOU 1997:170.....	18
Bilaga 2	Utdrag ur Riksförsäkringsverket, Assistansersättning –, översyn av ersättningen för personlig assistans. RFV ANSER 1999:1.....	22
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 september 2000	24

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2000/01:5

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
2. lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

dels att 9 a § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 9 b §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §¹

Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Som kostnad för personlig assistans enligt 9 § 2 anses inte i något fall ersättning som den enskilde själv lämnar

1. till någon som han eller hon lever i hushållsgemenskap med, eller
2. till en personlig assistent för arbete som utförts på arbetstid som överstiger den tid som anges i 2–4 §§ lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Insatser enligt 9 § 2 avser inte tid efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år.

9 b §

Insatser enligt 9 § 2 avser tid efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år endast om

1. *insatsen har beviljats innan han eller hon har fyllt 65 år, eller*
2. *ansökan om sådan insats inkommer till kommunen senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad.*

¹ Senaste lydelse 1996:534.

Insatser enligt 9 § 2 får dock inte utökas efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år. Prop. 2000/01:5

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. En person som före den 1 januari 2001 har beviljats insats enligt 9 § 2 denna lag men som insatsen har upphört för på grund av han eller hon har fyllt 65 år har rätt att efter en ny ansökan återfå insatsen tidigast fr.o.m. den 1 januari 2001. Insatsens omfattning skall grundas på det beslut som gällde närmast före 65-årsdagen. En sådan ansökan skall ha kommit in till kommunen senast den 31 december 2002.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

Prop. 2000/01:5

Härigenom föreskrivs att 3, 7 och 13 §§ lagen (1993:389) om assistansersättning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt denna lag om han eller hon

- *inte har fyllt 65 år, och*
- har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan.

Föreslagen lydelse

3 §¹

Den som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt denna lag om han eller hon har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan

Assistansersättning lämnas för tid efter det att den ersättningsberättigade har fyllt 65 år endast om

- 1. ersättning har beviljats innan han eller hon har fyllt 65 år, eller*
- 2. ansökan inkommer till försäkringskassan senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad.*

Antalet assistanstimmar får inte utökas efter det att den ersättningsberättigade har fyllt 65 år.

Personlig assistans har i denna lag samma betydelse som i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

7 §

Rätt till assistansersättning för den som erhåller sådan ersättning skall omprövas sedan två år förflutit från det att frågan om rätt till ersättning senast prövades och vid väsentligt ändrade förhållanden.

För person som erhåller assistansersättning efter det att han eller hon har fyllt 65 år får omprövning endast ske vid väsentligt ändrade förhållanden.

Ändring av assistansersättning vid väsentligt ändrade förhållanden skall gälla från och med den månad då anledning till ändringen uppkom.

¹ Senaste lydelse 1996:535.

13 §

Prop. 2000/01:5

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd.

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd. *Nämnden kan dock överlämna till en tjänsteman vid försäkringskassan att fatta beslut enligt 8 §.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. En person som före den 1 januari 2001 har uppburit assistansersättning enligt denna lag men som ersättningen har upphört för på grund av att han eller hon har fyllt 65 år har rätt att efter en ny ansökan återfå ersättning tidigast fr.o.m. den 1 januari 2001. Ersättningen skall grundas på det beslut som gällde närmast före 65-årsdagen. En sådan ansökan skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan senast den 31 december 2002.

Regeringen beslutade den 14 december 1995 bemyndiga chefen för Socialdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att kartlägga och analysera frågan om bemötande av äldre. I december 1997 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande – Bemötandet av äldre, trygghet, självständighet och värdighet (SOU 1997:170). En sammanfattning av förslagen i betänkandet, i den del de gäller rätt till fortsatt assistans efter 65 års ålder, samt de lagförslag som lades fram i denna del finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En remissammanställning i denna del finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr S97/8453/ST).

Vid riksdagsbehandlingen av Nationell handlingsplan för äldrepolitiken framställdes flera motionsyrkanden om rätt till fortsatt personlig assistans efter 65-årsdagen. Socialutskottet ansåg att det var olyckligt att stödet inte var likvärdigt över hela landet och att omfattningen och kontinuiteten i stödet försämrades för många när de fyllde 65 år. Utskottet föreslog riksdagen att ge regeringen till känna att i budgetarbetet överväga om rätten till personlig assistans kunde utvidgas så att den som erhåller assistans före 65 års ålder får behålla denna även efter 65-årsdagen. Riksdagen följde utskottets förslag (prop. 1997/98:113, bet. 1997/98:SoU24, rskr. 1997/98:307).

Regeringen gav den 25 juni 1998 Riksförsäkringsverket i uppdrag att göra en översyn av reglerna om ersättning för personlig assistans enligt lagen (1993:389) om assistansersättning. Olika frågeställningar skulle belysas som i huvudsak gällde den nuvarande schablonersättningen för personlig assistans. Uppdraget redovisades till regeringen i februari 1999. I redovisningen ingick ett avsnitt där Riksförsäkringsverket lämnade en beskrivning av några andra problemområden utöver de som berörts inom ramen för uppdraget. Främst gällde det frågor av administrativ och ekonomisk karaktär. I den delen lämnades också bl.a. förslag till ändringar i lagen (1993:389) om assistansersättning rörande provisoriska beslut. Förslag och lagförslag som lades fram i denna del finns i *bilaga 2*. Rapporten har remissbehandlats. En remissammanställning i denna del finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr S1999/706/ST).

4 Bakgrund

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ger enligt 9 § personer som tillhör lagens personkrets rätt till personlig assistans om behov av sådant stöd finns. Det är den insats i LSS som blivit mest omtalad och kanske i störst utsträckning påverkat livet för många personer med omfattande funktionshinder. Syftet med insatsen är att ge den enskilde en möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. När de grundläggande behoven överstiger 20 timmar per vecka har den enskilde rätt till assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS). Enligt nuvarande regler begränsas dock rätten till personlig assistans och assistansersättning till personer som inte har fyllt

65 år. De förändringar i assistansreformen som regeringen föreslår omfattar både LSS och LASS.

Rätten till personlig assistans har nu funnits i drygt sex år. Reformen har präglats av vissa tillämpnings- och finansieringsproblem. Lagregler och administrativa rutiner har därför ändrats under tiden som gått sedan införandet för att förenkla och förbättra tillämpningen samt kontrollera kostnaderna.

Erfarenheterna visar att personlig assistans och den statliga assistansersättningen har inneburit ökad valfrihet och större inflytande samt bättre livskvalitet för många med omfattande funktionshinder. Samtidigt visar studier att 65-årsgränsen har inneburit insatser av mindre omfattning och lägre kvalitet för många som berörs. Socialstyrelsen gjorde på uppdrag av regeringen en uppföljnings- och utvärderingsrapport (Handikappreformen Slutrapport 1997, 1997:4). I rapporten anges bl.a. att personer som har personlig assistans i vissa kommuner får behålla denna även efter 65-årsdagen medan andra kommuner härefter försämrar stödet. Socialstyrelsen ansåg att det borde övervägas om personer som har personlig assistans skulle få behålla denna efter 65 år.

I ett projekt inom Socialdepartementet med Statskontoret som projektledare har bl.a. en kartläggning av stödet före och efter 65-årsdagen gjorts (dnr S2000/2741/ST). Enligt projektets rapport, som bygger på uppgifter om 259 personer boende i 43 kommuner, framgår att det finns stora variationer mellan kommunerna i stödet efter 65-årsdagen. I närmare hälften av fallen har personerna erhållit stöd i mindre omfattning efter 65 årsdagen. Bland dessa fanns även ett fåtal personer som inte erhållit något stöd alls. I drygt 40 procent av fallen var stödet från kommunen av samma omfattning mätt i timmar. Vissa kommuner försöker i mycket stor omfattning att ge personerna samma stöd som de haft tidigare medan detta knappast förekommer alls i andra kommuner. Det var också vanligare att de som haft personlig assistans många timmar erhållit samma stöd efter 65-årsdagen jämfört med de som haft assistans färre timmar. Sannolikt har personer med många assistanstimmar haft svårt att få det stöd de behövde genom t.ex. insatser från hemtjänsten, eftersom sådana insatser ofta ges av flera olika personer och i form av punktinsatser.

5 Förändringar i assistansreformen

5.1 Personlig assistans efter 65 år

Regeringens förslag: Insatser enligt 9 § 2 lagen (1993:387) om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade och assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning får behållas av en person som har beviljats respektive uppbär en sådan förmån innan han eller hon fyller 65 år eller inkommer med en ansökan om personlig assistans eller assistansersättning till kommunen eller till allmän försäkringskassa senast dagen före 65-årsdagen och därefter beviljas sådan insats eller ersättning.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera av remissinstanserna instämmer i utredarens förslag, flertalet dock med reservation för att det behöver göras en noggrann analys av de ekonomiska konsekvenserna innan förslaget antas. Exempel på remissinstanser som instämmer är bl.a. *Socialstyrelsen*, *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)*, *Sveriges Pensionärsförbund (SPF)*, *De handikappades Riksförbund (DHR)*, *Demensförbundet*, *Sveriges Dövas Riksförbund (SDR)*, *Synskadades Riksförbund (SRF)* och *Handikappförbundens samarbetsorganisation (HSO)*. *DHR*, *SRF* och *HSO* framför att rätten till personlig assistans och assistansersättning bör utvidgas till att omfatta även personer som drabbas av funktionshinder efter 65 år. Några instanser avstyrker förslaget av ekonomiska skäl eller av rättviseskäl, bl.a. *Vellinge kommun*, *Sundsvalls kommun* och *Örnsköldsviks kommun*. *Nacka kommun* och *Lomma kommun* tillstyrker förslaget samtidigt som man påtalar att problemet med att personer behandlas olika i kommunerna kommer att kvarstå men med en annan gränsdragning. *Svenska Kommunförbundet* anser att förslaget brister i analys av hur det skall finansieras.

Skälen för regeringens förslag: Ett viktigt syfte med personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till funktionshindrade (LSS) och assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) är enligt förarbetena (prop. 1992/93:159, bet. 1992/93:SoU19) att för personer med omfattande livslånga eller långvariga funktionshinder åstadkomma villkor som är likvärdiga med andra människors i motsvarande åldrar. Med personlig assistans kan den enskilde också ges goda möjligheter till självbestämmande och inflytande över sin egen livssituation och t.ex. kunna välja vem som skall ge hjälp till honom eller henne. Av statsfinansiella skäl var det när den aktuella lagstiftningen infördes inte möjligt att bygga upp ett system som innebär att rätten till personlig assistans och assistansersättning skulle gälla oavsett den enskildes ålder. För personer över 65 år lämnas stöd i form av t.ex. hjälp i hemmet enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller ledsagning enligt LSS.

Förslaget bygger på grundtanken att de nya reglerna skall gälla för dem som redan innan de fyllt 65 år uppburit de här aktuella förmånerna. Anledningen är främst att regeringen vill främja kontinuiteten i insatsen eller ersättningen. En person som har vant sig vid och inrättat sitt liv efter det stöd och den trygghet som kan ges genom assistansen skall inte behöva känna oro inför sin 65-årsdag. Stödet skall därför inte förändras för de insats- och ersättningsberättigade personerna i och med att de fyller 65 år. Regeringen anser att det är angeläget att de personer som omfattas av dessa förmåner behandlas lika och får förmåner av samma karaktär även efter det att de fyllt 65 år, oberoende av var i landet de är bosatta.

Utredaren föreslog att rätten till personlig assistans och assistansersättning skulle gälla så länge personen bodde kvar i en ordinarie bostad. Regeringen anser dock att de begränsningar som gäller i dag vad beträffar boendeform fortsättningsvis även skall gälla för dem som är äldre än 65 år.

Det kan hända att en person som beviljats assistans eller assistansersättning är inlagd på sjukhus eller av annan anledning, t.ex. korttidsboende, rent faktiskt inte har någon assistans eller uppbär någon assistansersättning vid det tillfälle då han eller hon fyller 65 år. Det kan också inträffa att en person som innan fyllda 65 år har beviljats rätt till sådana förmåner ännu inte hunnit ta förmånen i anspråk. Ett sådant mer tillfälligt avbrott eller en fördröjning skall enligt regeringens mening inte frånta den enskilde rätten till assistans efter 65-årsdagen.

Ansökan måste göras före 65-årsdagen

En övre åldersgräns för ansökningstidpunkten måste sättas för personlig assistans eller assistansersättning. Insatsen eller ersättningen är i dag främst ett stöd för att funktionshindrade skall kunna leva ett aktivt liv oberoende av sitt funktionshinder. Om rätten till insatsen eller ersättningen skulle kunna sökas för första gången oberoende av vilken ålder den sökande uppnått skulle de komma att ändra karaktär. Om nya ansökningar skulle kunna göras även efter 65-årsdagen skulle insatsen eller ersättningen med stigande ansökningsålder kunna komma att redan från början fungera främst som ett komplement till samhällets hälso- och sjukvård och äldreomsorg. Sådana behov som för första gången uppkommer efter 65 år får lösas inom ramen för äldreomsorgen och skall inte lösas med personlig assistans enligt LSS eller med assistansersättning enligt LASS. Regeringen anser därför att gränsen för ansökningstidpunkten lämpligen bör sättas vid dagen före 65-årsdagen eftersom personen, om han eller hon inkommer med ansökan senast då, måste anses ha varit funktionshindrad åtminstone innan han eller hon uppnått den sedvanliga tidpunkten för ålderspension. De som inkommer med en ansökan till kommunen eller till försäkringskassan senast dagen före 65-årsdagen och som därefter får sin ansökan beviljad omfattas alltså också av de föreslagna bestämmelserna.

5.2 Övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: En person som före den 1 januari 2001 har beviljats insatser enligt 9 § 2 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning men som insatsen eller ersättningen upphört för på grund av att han eller hon fyllt 65 år har rätt att efter en ny ansökan återfå insatsen eller ersättningen tidigast fr.o.m. den 1 januari 2001. Omfattningen av insatsen eller ersättningen skall grundas på det beslut som gällde närmast före 65-årsdagen. En sådan ansökan skall ha kommit in till kommunen eller till den allmänna försäkringskassan senast den 31 december 2002.

Utredningens förslag: Utredaren lämnar inget förslag i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär en förbättring av de hittills gällande reglerna om personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS). Det finns därför anledning att försöka se till att förslaget genomförs på ett sätt som kan upplevas som rättvist också av de grupper som tidigare har haft personlig assistans enligt LSS eller till assistansersättning enligt LASS men som förlorat denna rätt på grund av att han eller hon fyllt 65 år.

Regeringen föreslår därför att den som förlorat sin insats eller sin ersättning på grund av tidigare gällande 65-årsgräns skall kunna ansöka på nytt om att få insatsen eller ersättningen åter. En ansökan måste göras i varje enskilt fall till kommunen eller försäkringskassan. Det är det beslut som förelåg närmast före 65-årsdagen som skall gälla även efter 65-årsdagen om inte undantagen i 4 § LASS är tillämpliga. Övergångsbestämmelserna skall tillämpas så att personlig assistans eller assistansersättning kan fås tidigast fr.o.m. det att de förändrade reglerna träder i kraft den 1 januari 2001. Observeras bör att bestämmelsen i 5 § sista stycket LASS om att assistansersättning inte får lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då ansökan eller anmälan blir tillämplig även i detta sammanhang.

En ny ansökan om insatser enligt LSS eller assistansersättning enligt LASS enligt övergångsbestämmelserna skall ha kommit in till kommunen eller den allmänna försäkringskassan senast den 31 december 2002. Enligt regeringens mening borde en tvåårsperiod räcka för den enskilde att informera sig om de nya reglernas innehåll och för att ansöka om att återfå den tidigare förlorade insatsen. Någon retroaktiv ersättning, med undantag av vad som följer av 5 § LASS, från den tidpunkt den enskilde förlorade sin personliga assistans eller assistansersättning skall inte utgå.

5.3 Tak för insatsens omfattning

Regeringens förslag: Antalet assistanstimmar får inte utökas efter det att den insats- eller ersättningsberättigade har fyllt 65 år.

Utredningens förslag: Utredaren föreslår att den som har personlig assistans enligt LSS med statlig assistansersättning när han eller hon fyller 65 år får behålla sin rätt till assistans och assistansersättning även för tiden därefter. Utredaren berör dock inte frågan om timtak eller möjlighet till utökning av insatsen.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Skåne* anser att det av lagtexten bör framgå i vad mån insatsens omfattning kan utökas efter att den insatsberättigade fyllt 65 år.

Skälen för regeringens förslag: För rätt till personlig assistans krävs, enligt gällande regler, att den funktionshindrade personen behöver hjälp med sina grundläggande behov. Den som har ett behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har enligt LSS rätt till personlig assistans även för andra behov, om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Exempel på sådana behov kan vara att få hjälp med att komma ut i sam-

hället, att studera eller att få eller behålla ett arbete. Vid bedömning av om den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. Om omständigheterna förändrats så att behovet av personlig assistans ökar kan den enskilde beviljas fler timmar assistans. När de grundläggande behoven överstiger 20 timmar i veckan kan assistansersättning beviljas enligt LASS.

Den enskildes behov av insats skall, som nämnts ovan, alltid göras med utgångspunkt i vad som anser vara normalt för personer i samma ålder. Behov av bistånd i hemmet (hemtjänst) enligt socialtjänstlagen (1980:620) med t.ex. städning, inköp och liknande ökar för många människor i takt med stigande ålder. Enligt nuvarande regler skall insatser enligt LSS endast ges till personer med funktionshinder som uppenbart *inte* beror på normalt åldrande. Det skulle uppstå betydande, för att inte säga omöjliga, gränsdragningsproblem för kommunen respektive försäkringskassan att utreda huruvida ett ökat stödbehov efter fyllda 65 år har uppstått på grund av normalt åldrande/åldersrelaterad sjukdom eller på grund av att den sjukdom eller skada som föranlett det ursprungliga funktionshindret förvärrats. Regeringen anser därför att omfattningen av assistansen inte skall kunna ökas efter 65-årsdagen och föreslår att det både i LSS och i LASS bör införas en uttrycklig regel som begränsar antalet insatstimmar och antalet assistanstimmar till det antal som gällde vid 65-årsdagen. Behov av ökade insatser efter 65-årsdagen skall i stället tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom ledsagning enligt LSS eller i form av insatser enligt socialtjänstlagen. Även dessa insatser kan dock utföras i assistansliknande former.

5.4 Omprövning av assistansersättning

Regeringens förslag: Tvåårsomprövning av assistansersättning skall inte göras för personer som är äldre än 65 år. Vid väsentligt ändrade förhållanden skall dock försäkringskassan kunna initiera en omprövning för att minska eller dra in ersättningen.

Utredningens förslag: Utredaren lämnar inte något förslag i denna fråga.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser berör frågan.

Skälen för regeringens förslag: Rätten till assistansersättning skall enligt LASS omprövas när två år förflutit från det att frågan prövades eller dessförinnan vid väsentligt ändrade förhållanden. En omprövning skall också ske om den ersättningsberättigade lämnar in en ny ansökan därför att stödbehovet förändrats. Under arbetet med ett förslag att utvidga rätten till assistansersättning till att omfatta även personer som har fyllt 65 år har det framförts synpunkter, bl.a. från Riksförsäkringsverket, att tvåårsomprövningen inte skall omfatta dem som är äldre än 65 år. Ett slopande av tvåårsomprövningen motiveras med att de svårigheter som tidigare beskrivits angående bedömningen av vad som är åldersrelaterade behov skulle bli svåra att hantera även vid omprövningen.

När det gäller personer som har fyllt 65 år föreslår regeringen därför, efter samråd med Riksförsäkringsverket, att en tvåårsomprövning av assistansersättning inte skall ske. Regeringen anser att det är viktigt att äldre personer med svåra funktionshinder kan känna en trygghet i att det stöd de erhåller inte blir föremål för återkommande omprövningar. Ett ytterligare motiv är, som angavs ovan, gränsdragningsproblemen för försäkringskassorna. Försäkringskassorna skall dock kunna ta initiativ till omprövning av ett redan fattat beslut vid väsentligt ändrade förhållanden enligt 7 § LASS på samma sätt som i dag. En sådan omprövning kan dock aldrig leda till en ökning av antalet assistanstimmar jämfört med vad som gällde inför 65-årsdagen. Förslaget innebär administrativa förändringar för försäkringskassan.

Det förekommer att den enskilde på eget initiativ väljer bort assistans och assistansersättning för att t.ex. i stället flytta till en gruppboende eller begär att omfattning av assistansen skall minska. I det fall han eller hon vid ett senare tillfälle skulle vilja återfå assistans eller öka antalet assistanstimmar skall detta kunna ske efter ansökan men med högst det antal timmar som gällde vid 65-årsdagen. Någon ny prövning av behovet behöver då inte göras. På så sätt underlättas för den enskilde att pröva på t.ex. boende i gruppboende utan att riskera att för framtiden förlora rätten till assistansersättning.

I de fall försäkringskassan dragit in eller minskat assistansersättningens omfattning till följd av väsentligt ändrade förhållanden bör det finnas en möjlighet för den enskilde att återfå eller öka assistansen framledes om förhållandena ånyo förändrats väsentligt. Det är då upp till försäkringskassan att bedöma behovet men den enskilde skall inte kunna beviljas fler timmar än vad som gällde vid 65-årsdagen.

5.5 Provisoriska beslut

Regeringens förslag: Provisoriska beslut om ersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning som är gynnande får fattas av tjänsteman vid försäkringskassan om socialförsäkringsnämnden överlämnat en sådan beslutanderätt till tjänstemannen.

Riksförsäkringsverkets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Av 13 § LASS följer att provisoriska beslut om assistansersättning skall fattas av socialförsäkringsnämnden och får då omfatta endast gynnande beslut. I dag fattas ytterst få sådana beslut eftersom försäkringskassorna upplever det som administrativt merarbete inför det slutliga förslaget till socialförsäkringsnämnden. För samtliga övriga socialförsäkringsförmåner som beslutas av socialförsäkringsnämnden kan nämnden uppdra till en tjänsteman att fatta provisoriska beslut.

Försäkringskassorna har under de år som gått sedan assistansersättningen infördes tillägnat sig en betydande erfarenhet i fråga om hand-

läggning och behovsbedömningar. Detta talar enligt regeringens uppfattning för att socialförsäkringsnämnderna därför nu bör ges rätt att uppdra till tjänstemän att fatta gynnande provisoriska beslut i avvaktan på socialförsäkringsnämndens beslut.

Förslaget innebär att den sökande kan få ett snabbare besked om assistansersättning än om han eller hon måste vänta till dess socialförsäkringsnämnden fattat sitt slutgiltiga beslut vilket kan innebära flera månaders förlängning av handläggningstiden. Regeringen bedömer att tiden mellan ansökan och första utbetalning av assistansersättning bör kunna minskas betydligt med detta förslag. En följd effekt av kortare handläggningstider blir också att tiden för eventuell överkompensation i form av vårdbidrag eller handikappersättning reduceras. Förslaget bidrar även till att till viss del likställa formen av beslut för assistansersättning med övriga socialförsäkringsförmåner där beslut fattas i socialförsäkringsnämnden.

6 Ekonomiska konsekvenser

En utvidgning av rätten till personlig assistans och assistansersättning för personer äldre än 65 år kommer att leda till ökade kostnader för staten och minskade kostnader för kommunerna.

De ekonomiska konsekvenserna av att personer över 65 år får behålla personlig assistans och assistansersättning har beräknats i ett projekt inom Socialdepartementet med Statskontoret som projektledare. Som underlag för beräkningarna har Statskontoret (i ett urval av kommuner) undersökt vilket stöd personer som fyllt 65 år och förlorat rätten till personlig assistans och assistansersättning fått. Dessutom har en prognos gjorts över hur många personer som kommer att ha assistansersättning samt det genomsnittliga antalet timmar per vecka liksom ersättningsnivå.

Kostnadsberäkningarna bygger på antaganden om assistansersättning för dels antalet personer med s.k. övergångsbestämmelser, dels antal personer som omfattas av nya regler. På samma sätt har antaganden om antalet timmar per vecka samt timkostnad gjorts för dessa två grupper. Det är kostnadseffekterna för övergångsbestämmelser som dominerar de första två åren efter reformens ikraftträdande. Därefter kommer kostnadseffekterna för de grupper som omfattas av nya regler att dominera.

Antalet personer äldre än 65 år, som antas erhålla assistansersättning beräknas till 632 år 2001. Därefter ökar de till 761 personer år 2002 och till 896 personer år 2003.

Regeringen bedömer att kostnaderna för staten – genom de förslag som lämnats i det föregående – kommer att öka med 293 miljoner kronor år 2001, 387 miljoner kronor år 2002 samt 500 miljoner kronor år 2003. Kostnaderna ökar årligen bl.a. till följd av att allt fler åldersgrupper kommer att erhålla assistansersättning. Kostnaderna beräknas stiga ända fram till år 2025 varefter de stabiliseras.

Regeländringen innebär att staten till en del övertar kostnadsansvaret för stödet till äldre funktionshindrade och att kommunernas kostnader

minskar. I stället för de kostnader som kommunerna har i dag för äldre funktionshindrade som tidigare haft personlig assistans med assistansersättning, t.ex. hemtjänst och ledsagarservice, kommer kommunerna genom regeländringen endast att ha finansieringsansvar för de första 20 timmarna i assistansersättningen. Regeringen bedömer att den kostnadsbesparing som uppstår för kommunerna blir 189 miljoner kronor år 2001, 255 miljoner kronor år 2002 samt 333 miljoner kronor år 2003. Att besparingseffekten ökar hänger samman med att det för varje år tillkommer en åldersgrupp som i stället för kommunalt finansierade insatser erhåller assistansersättning. Besparingseffekten beräknas stiga ändra fram till år 2025.

De ekonomiska konsekvenserna av en utvidgning av rätten till personlig assistans utan assistansersättning, vilken helt och hållet finansieras av kommunen, bedöms på nationell nivå i sammanhanget vara förhållandevis små. Kostnaderna för kommunerna bedöms öka med omkring 4 miljoner kronor. Skillnaden i omfattning av den stödinsats som kommunerna vid en regeländring tillhandahåller dessa personer bedöms bli begränsad.

Förslagen enligt ovan är således sammantaget positiva för kommunernas ekonomi. I enlighet med finansieringsprincipen skall de minskade kostnaderna för kommunerna regleras genom det generella statsbidraget.

De ekonomiska konsekvenserna av förslagen regleras i budgetpropositionen för år 2001.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

9 a §

Paragrafen har ändrats så tillvida att tredje stycket har tagits bort.

9 b §

Paragrafen är ny.

Första stycket anger förutsättningarna för att erhålla personlig assistans för personer som har fyllt 65 år. Det är två situationer som avses, dels personer som redan har insats beviljad, dels personer som inkommer med en ansökan, som senare beviljas, före 65-årsdagen.

I *andra stycket* anges att insatsen inte får utökas efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

I *punkt 1* anges när lagändringen skall träda i kraft.

I *punkt 2* anges att person som har haft personlig assistans, men där insatsen har upphört på grund av tidigare åldersgräns, efter ansökan skall kunna återfå sådan insats. Omfattningen av insatsen skall då grundas på

det beslut som förelåg före 65-årsdagen. Det anges också att sådan ansökan skall ha inkommit till kommunen senast den 31 december 2002. Prop. 2000/01:5

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

3 §

I *första stycket* har bestämmelsen om att assistansersättning inte utges efter 65-årsdagen tagits bort.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för att erhålla assistansersättning för den som har fyllt 65 år. Det är två situationer som avses, dels personer som redan har insats beviljad, dels personer som inkommer med en ansökan, som senare beviljas, före 65-årsdagen.

I *tredje stycket* anges att insatsen inte får utökas efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år.

Fjärde stycket motsvarar tidigare andra stycket.

7 §

I ett nytt andra stycke anges att omprövning av assistansersättning för person som har fyllt 65 år endast får ske vid väsentligt ändrade förhållanden. Någon automatisk omprövning vart annat år skall således inte göras för 65-åringar och äldre.

13 §

I paragrafen görs ett tillägg av innebörd att socialförsäkringsnämnden kan överlämna till tjänsteman vid försäkringskassan att fatta beslut enligt 8 §.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Se kommentaren till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser avseende lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bemötandet av äldre, trygghet, självständighet och värdighet
(SOU 1997:170)

Stöd genom personlig assistans

Mitt förslag: Den som har personlig assistans enligt LSS med statlig assistansersättning när han eller hon fyller 65 år får behålla sin rätt till personlig assistent och statlig assistansersättning även för tiden där- efter. Rätten gäller så länge personen bor i ordinarie bostad och är in- satsberättigad.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare anfört (avsnitt 5.9) anser Socialstyrelsen efter sin utvärdering år 1997 av handikappreformen att frågan bör prövas om personer med personlig assistent och statlig assi- stansersättning bör kunna behålla detta stöd efter 65 år.

Jag har tidigare utvecklat att jag anser detta vare en fråga om inflytande och självbestämmande för människor som har mycket omfattande prak- tiska svårigheter i sin dagliga livsföring. Jag har också noterat att i vissa kommuner får den enskilde behålla assistansen i samma form och om- fattning, även om den statliga assistansersättningen upphör efter 65-års- dagen. I andra kommuner försämras stödet. Enligt uppgifter från Riksför- säkringsverket och Socialstyrelsen är det i genomsnitt 140 personer/år (räknat på en tioårsperiod) som fyller 65 år och som nu har personlig assistent med statlig assistansersättning.

Kritik kan riktas mot att jag i mitt förslag inte beaktar motsvarande be- hov hos personer som efter fyllda 65 år får omfattande funktionshinder och hjälpbehov av det slag som är en grundförutsättning för att erhålla personlig assistansersättning enligt LSS respektive LASS: Jag anser självfallet att också dessa personer skall mötas av respekt för självbe- stämmande, integritet, trygghet och värdighet. Detta skall prägla de hjälpinsatser som de behöver. Jag ser dock ingen möjlighet att nu lägga ett förslag, som även omfattar dem som efter 65 år fått omfattande funk- tionshinder.

Den av mig föreslagna regelförändringen bör behandlas skyndsamt i samband med den analys av utformningen av LASS och genomförda re- geländringar som nyligen aktualiserats i regeringskansliet med syftet att åstadkomma en stabil och långsiktig ordning i detta stödsystem.

Lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*9 a §¹

Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov som inte tillgodoses på annat sätt.

Som kostnad för personlig assistans enligt 9 § 2 anses inte i något fall ersättning som den enskilde själv lämnar

1. till någon som han eller hon lever i hushållsgemenskap med, eller
2. till en personlig assistent för arbete som utförts på arbetstid som överstiger den tid som anges i 2–4 §§ lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Insatser enligt 9 § 2 avser inte tid efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år.

Insatser enligt 9 § 2 avser inte tid efter det att den insatsberättigade har fyllt 65 år. *Till den som uppbär sådana insatser när han eller hon fyller 65 år får dock insatserna utges så länge som vederbörande är insatsberättigad och bor i en ordinarie bostad.*

Denna lag träder i kraft den

---

¹ Senaste lydelse 1996:534

Lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1993:389) om assistansersättning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt denna lag om han eller hon

- inte har fyllt 65 år, och
- har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka.

Personlig assistans har i denna lag samma betydelse som i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

*Föreslagen lydelse*3 §²

Den som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt denna lag om han eller hon

- inte har fyllt 65 år, och
- har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka.

Den som uppbär assistansersättning när han eller hon fyller 65 år får dock behålla sin rätt till ersättning så länge vederbörande är ersättningsberättigad och bor i en ordinarie bostad.

Personlig assistans har i denna lag samma betydelse som i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den

---

² Senaste lydelse 1996:535

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd.

13 §

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd. *Beslut enligt 8 § får dock fattas av tjänsteman i försäkringskassan om nämnden gett ett sådant bemyndigande.*

Provisoriska beslut

RFV:s förslag: Provisoriska beslut om assistansersättning får fattas av tjänsteman inom försäkringskassan om socialförsäkringsnämnden gett ett sådant bemyndigande.

Enligt gällande lydelse i LASS ska provisoriska beslut fattas av socialförsäkringsnämnden och får då omfatta endast gynnande beslut.

I dag finns ytterst få provisoriska beslut. Orsaken är att kassorna upplever det som ett administrativt merarbete inför förslag till SFN. Det slutliga beslutet ska ju ändå tas i nämnden. För alla övriga socialförsäkringsförmåner som beslutas av nämnden kan nämnden bemyndiga en tjänsteman att fatta provisoriska beslut.

Regeringen föreslog i lagrådsremissen till propositionen (1992/93:129) Stöd och service till vissa funktionshindrade att 20 kap. 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skulle tillämpas vad gäller rätt att fatta provisoriska beslut enligt LASS. Bestämmelserna i AFL innebär att SFN ges rätt att bemyndiga tjänsteman att besluta om beviljande eller indragning/minskning av en förmån. Lagrådet var av en annan uppfattning och föreslog att frågan skulle regleras självständigt i LASS. Regering och riksdag godtog Lagrådets förslag. Detta kom dock inte att innebära att tjänsteman fick möjlighet att fatta provisoriska beslut.

RFV och försäkringskassorna anser att flera skäl talar för att låta tjänsteman fatta provisoriska beslut. Försäkringskassorna har under de gångna åren i samverkan med kommunerna tillägnat sig en betydande erfarenhet i fråga om behovsbedömning. Detta talar för att SFN bör ges rätt att bemyndiga tjänsteman att fatta provisoriskt beslut.

Förslaget innebär vidare att om en ersättningberättigad exempelvis flyttar till en gruppbostad kan tjänsteman hos försäkringskassan stoppa utbetalningen i avvaktan på socialförsäkringsnämndens beslut i frågan om indragning av förmånen. Förslaget bidrar också till att jämställa assistansersättning med övriga förmåner där beslut tas i SFN.

Med en sådan rätt bedömer RFV att tiden mellan ansökan/anmälan och första utbetalning skulle minska betydligt. Handläggningstiderna skulle med andra ord förkortas och närma sig de som gäller för kommunerna. Detta medför i sin tur följd effekter i form av att tiden för eventuell överkompensation i form av utgående vårdbidrag/handikappersättning reduceras.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd.

13 §

Frågor som avses i 6–8 §§ skall inom försäkringskassan avgöras av socialförsäkringsnämnd. *Beslut enligt 8 § får dock fattas av tjänsteman i försäkringskassan om nämnden gett ett sådant bemyndigande.*

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 september 2000.

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden
Hjelm-Wallén, Freivalds, Thalén, Ulvskog, Sahlin, von Sydow,
Pagrotsky, Messing, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén,
Ringholm

Föredragande: statsrådet Thalén

Regeringen beslutar proposition 2000/01:5 Personlig assistans till
personer över 65 år